

БОЖЕНКО

Андрій Сергійович
a.s.bozhenko@gmail.com

аспірант кафедри економічної кібернетики ДВНЗ "УАБС НБУ"

УДК 368.029

КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ СТРАХУВАННЯ

KEY PRINCIPLES OF REINSURANCE ACTIVITIES IN THE INSURANCE

ОЛІЙНИК

Віктор Михайлович
oliynyk.viktor@gmail.com

кандидат фізико-математичних наук, доцент, Центр ЗДВФН Сумського державного університету

У статті розглянуто сутність перестрахової діяльності, та основні передумови її виникнення а також її розвиток. Також дане дослідження описує роль ринку перестраховання у процесі проведення професійної діяльності як страхових так і перестрахових компаній. Також приділено увагу мінімально необхідним заходам по нагляду за перестраховою діяльністю, та їх вплив на загальні глобалізаційні процеси. Спираючись на проведені дослідження, можна робити прогнози майбутньої поведінки учасників ринку, а також прогнозувати подальший розвиток ринку перестраховання.

В статье рассмотрена сущность перестраховой деятельности, и основные предпосылки ее возникновения а также ее развитие. Также данное исследование описывает роль рынка перестрахования в процессе проведения профессиональной деятельности как страховых так и перестраховых компаний. Также уделено внимание минимально необходимым мерам по надзору за перестраховой деятельностью, и их влияние на общие глобализационные процессы. Опираясь на проведенное исследование, можно делать прогнозы будущего поведения участников рынка, а также прогнозировать дальнейшее развитие рынка перестрахования.

The article considers the nature of reinsurance business and the basic premise of its origin and its development. Also, this study describes the role of the market of reinsurance in the process of professional work as an insurance and reinsurance companies. Also paid attention to the minimum necessary measures to oversee the reinsurance activities and their impact on the overall globalization. Based on our study, it is possible to make predictions of the future behavior of the market and predict the further development of the reinsurance market.

Ключові слова: перестраховання, перестраховий нагляд, страховий ринок, безпека страховика, перестраховий ринок

Ключевые слова: перестрахование, перестраховой надзор, страховой рынок, безопасность страховщика, перестраховочный рынок

Keywords: reinsurance, reinsurance supervision, the insurance market, security insurer, reinsurance market

ВСТУП

У сучасних умовах індустріалізації та глобалізації фінансових систем ризику нестримно примножуються, дедалі підсилюється їх концентрація, а це, у свою чергу, збільшує як кількість, так і розміри збитків, саме тому страхування є одним із ключових видів фінансово-економічної діяльності. Нові держави, котрі після розпаду колишнього СРСР здобули політичну та економічну незалежність, сприяють посиленню ролі перестраховання. Проте вітчизняні страхові компанії мають відносно невеликі можливості щодо прийняття

ризиків. Саме тому великого значення набуває питання забезпечення оптимального функціонування страхових компаній як фактора захисту господарюючих суб'єктів у контексті волатильності як національної, так і світової економік. Найдієвішим заходом забезпечення фінансової стабільності страхового ринку є перестраховання, воно є обов'язковою складовою страхового ринку. Проблеми перестраховання висвітлюються в українській фаховій літературі такими вченими та практиками як В.Д. Базилевич [1], О.В. Козьменко

[6], Н.М. Внукова [4], М.В.Мних [7], О.О. Гаманова [5], А.О. Бойко [2] та іншими авторами.

МЕТОЮ РОБОТИ є розгляд різних аспектів становлення та розвитку ринку перестраховання, що притаманно як у світі так і в Україні, а також розгляд тенденцій які виникають на світовому ринку перестраховання з даної проблематики.

РЕЗУЛЬТАТ

Кожна страхова компанія прагне створити стійкий стабілізований страховий портфель. Але жорстка конкуренція на страховому ринку не дає можливості для вільного відбору сприятливих ризиків, тому у портфелі страховика можуть опинитися ризики з дуже високою відповідальністю. У такій ситуації настання лише одного великого збитку може призвести до значних фінансових втрат компанії. Страховій компанії загрожують також великі збитки від масових дрібних ризиків, сконцентрованих на невеликій території. І саме перестраховання дає змогу передбачити всі зазначені випадковості. Отже, потреба в ньому виникає за таких обставин:

- 1) можливий збиток, пов'язаний з великим ризиком;
- 2) кумуляція збитків у результаті однієї події;
- 3) перевищується середня частота збитків [2].

Розвиток перестраховання викликано постійним збільшенням вартості об'єктів, що знаходяться у власності як юридичних, так і фізичних осіб, що в свою чергу призводить до підвищення цінності ризиків, прийнятих на страхування. Прийом на страхування таких дорогих об'єктів є небезпечним для фінансової стійкості окремо взятого страховика, оскільки покриття збитків при настанні страхової події може вимагати значних витрат власних коштів і капіталу [1,4]. Небезпечним для фінансової стійкості страховика є також, крім великих ризиків, скупчення дрібних і середніх ризиків на обмеженій території.

Для усунення таких можливих наслідків страхових випадків страхові компанії повинні вдаватися до подрібнення ризиків або передачі їх частини в подальше перестраховання. Роль операцій перестраховання зростає в розрізі процесу концентрації капіталу в промисловій і фінансовій сферах, і, як результат, збільшенню вартості об'єктів страхування, розширенню видів страхових послуг та випереджаючих темпів зростання потреб в розмірах страхового покриття над нарощенням статутного капіталу та страхових резервів страхових компаній [5,1].

З кожним роком збільшується роль перестраховання як глобального механізму перерозподілу ризиків у просторі та часі. Існує тенденція зближення страхових і перестрахових ринків різних країн та уніфікації правил і вимог роботи на них. Даний процес дозволяє страховим компаніям використовувати можливості не тільки

національного ринку перестраховання, а й потенціал міжнародних перестраховиків.

У практиці вітчизняних страховиків використовується таке визначення: перестраховання – це страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [6]. Процес, пов'язаний з передаванням ризику, називають цедуванням ризику, або цесією. Страховика (перестраховальника), що віддає ризик, називають цедентом. Страховика (перестраховика), котрий ризик приймає – цесіонарієм [5,6].

Ризик, прийнятий перестраховиком від перестраховальника, може бути знову переданий у певній частині іншому перестраховику. Цей процес називають ретроцесією. Сторону, що передає непрямий ризик, називають ретроцедентом, а сторону, що бере на себе такий ризик – ретроцесіонарієм. Поетапна процедура перестраховання була добре висвітлена у наукових дослідженнях О.В. Козьменко та А.О. Бойка (рис. 1).

Необхідно зазначити, що головною функцією перестраховання виступає вторинний перерозподіл ризику. Можливість за допомогою перестраховання перерозподіляти ризик, безумовно, є основною особливістю даної операції та першоосновою механізму перестраховання, який страховики, а в подальшому і цеденти з ретроцедентами, використовують для забезпечення власної фінансової стійкості та, в кінцевому рахунку, для отримання прибутку.

Як у страхових, так і в перестрахових операціях іноді потрібні посередники. Необхідність використання послуг брокера зумовлена специфікою ризиків у перестрахованні: низька ймовірність виникнення ризиків, їх висока вартість, потреба в розміщенні на спеціалізованих ринках. Брокер готує всю потрібну інформацію для пропозиції і розміщує її оптимальним способом. Після розміщення пропозиції брокер готує договір перестраховання. А після його підписання забезпечує необхідний документообіг. Брокер отримує комісію, що варіюється, як правило, від 10 до 15 % нетто-премії [2,8].

Необхідно зазначити, що важливу роль відіграють перестрахові пули, які передбачають, що страховики випускають поліси самостійно, утримують узгоджену частку, а решту передають у пул на основі квоти або ексцеденту (рис. 2). З огляду на світовий досвід доцільним вважається створювати пули у страхуванні ризиків з можливою катастрофічною відповідальністю (ядерні ризики, авіаційні, каско морських суден).

Рисунок 2. Види перестрахових пулів [2, 6]

При недостатній місткості перестрахового пулу для покриття відповідальності за прийнятим ризиком частина непокритої відповідальності за даним ризиком може бути передана на перестраховання до іншого перестрахового пулу. Таким чином, у результаті функціонування перестрахових пулів досягається максимальне використання фінансової спроможності його учасників, можливість страхування та подальшого розподілу катастрофічних ризиків і, як результат, збільшення місткості національного ринку перестраховання.

Існує значна кількість різних форм та видів перестраховання, які виникають між цедентом та цесіонером під час укладання договору. В основі класифікації перестрахових операцій покладено ступінь відповідальності кожного з учасників за ризиками, які прийняті на страхування та перестраховання, розмір власного утримання цедента, ставки премій, частка комісійних винагород, можливість участі суб'єктів перестрахових відносин у прийнятті рішень та ін. Узагальнюючи підходи до визначення форм та методів перестраховання, можна відмітити, що, за методом передання ризиків у перестраховання і за оформленням правових відносин сторін перестрахові операції поділяються на такі:

- 1) факультативні;
- 2) облігаторні (договірні);
- 3) факультативно-облігаторні і облігаторно-факультативні (змішані).

Відносно способу розподілу ризиків між цедентом та цесіонером виділяють: пропорційне (квотне, ексцедентне, квотно-ексцедентне) і непропорційне (ексцедент збитку і ексцедент збитковості).

Факультативний метод перестраховання характеризується повною свободою сторін. Перевагами факультативного методу перестраховання є:

1) можливість вибору для цедента вигідніших умов перестраховання;

2) використання цедентом перестраховання в тих випадках, коли відповідальність справді може зашкодити фінансовій стійкості страховика.

Особливістю факультативного перестраховання є можливість регулювання страховиком (цедентом) розміру власного утримання. Цю суму визначають наступним шляхом: окремо за страховим полісом, за одним ризиком, за групою ризиків.

При розгляді факультативного перестраховання необхідно звернути увагу на недоліки цього методу:

1) без згоди перестраховувальник не може змінити умови страхування;

2) великі витрати з оформлення факультативного перестраховання;

3) тривалість оформлення факультативного перестраховання впливає на можливість укладання договору або навіть відмови від нього;

4) вивчення кожного ризику і часте проведення перестраховань сприяє витоку інформації про андеррайтерську політику компанії-цедента;

5) неможливість автоматичного поновлення факультативного покриття [5,8].

Зі зростанням обсягу страхових операцій постала потреба прискорити механізм передання ризиків у перестраховання. А це, у свою чергу, сприяло появі іншого методу перестраховання, який надав страховику більших можливостей щодо здійснення

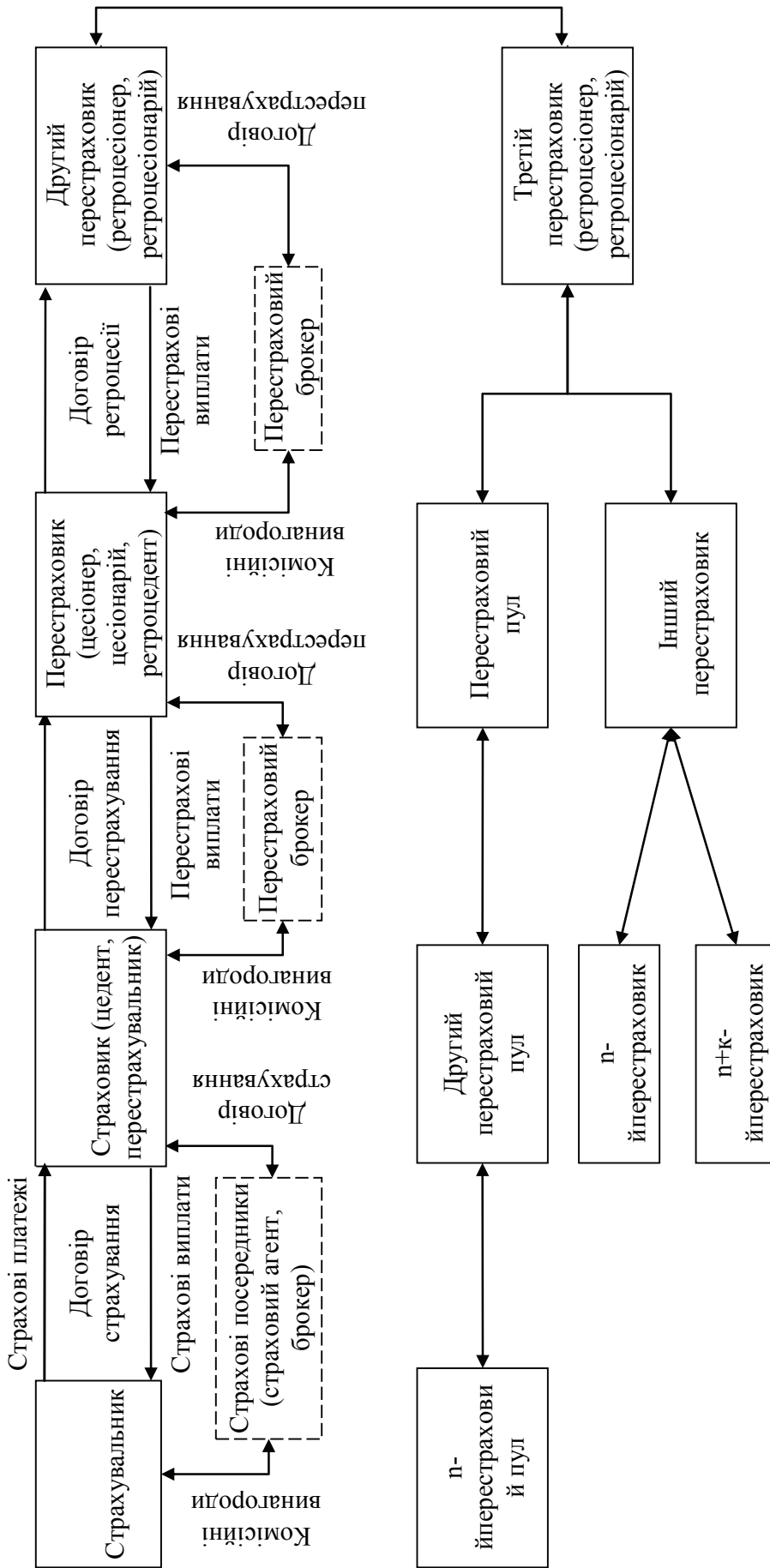

Рисунок 1. Процедура перестрахових операцій [2, 6]

страхування, зниження його витрат за ризиками. Йдеться про облігаторне (договірне) перестраховування [5,8].

Облігаторне перестраховування передбачає обов'язкову передачу перестраховальником раніше узгодженої частини ризику за всіма покриттями. Перестраховик також обов'язково має приймати ці частини ризиків згідно з умовами договору. У договорі облігаторного перестраховування обов'язково визначаються ліміти відповідальності, термін дії договору, перестрахова премія, перестрахова комісія, обмеження щодо покриття, схема розрахунків тощо. Перестраховування на облігаторній основі має універсальний характер, тобто використовується в усіх видах страхування, діє на всіх страхових ринках світу. Перевагами облігаторного перестраховування полягають у наступному:

- 1) рівномірність розподілу ризиків;
- 2) автоматичне прийняття ризиків;
- 3) можливості розвитку довгострокових відносин між сторонами;
- 4) гарантії підтримки перестраховика.

В облігаторному перестрахованні цедент має систематично висилати цесіонарію бордеро-премії і бордеро-збитки. У такому разі відпадає потреба надавати додаткову інформацію, що відбиває стан страхового портфеля цедента [3,4].

Зауважимо, проте, що облігаторне перестраховування не позбавлене й недоліків. Основна недосконалість цього методу така: коли ризик, що підлягає перестраховуванню, не підпадає під умови облігаторного договору або страхова сума за ризиком перевищує ліміт відповідальності за договором, тоді може виникнути потреба в додатковому договорі факультативного перестраховування. Договір облігаторного перестраховування частіше укладається на невизначений термін з правом взаємного розірвання шляхом повідомлення сторін щодо прийнятого рішення. У вітчизняному перестрахованні поширенішим є факультативне перестраховування, оскільки облігаторна форма технічно складніша.

У практиці перестраховування інколи використовується поєднання методів перестраховування, так зване факультативно-облігаторне перестраховування і облігаторно-факультативне перестраховування [1,3].

ВИСНОВКИ

Перестраховування має визначальне значення для стабільного функціонування не тільки кожного з

учасників даної операції, але і економіки держави в цілому, актуальною проблемою стає впорядкування перестрахових відносин та відповідне регулювання ринку перестраховування. Розвиток національного перестрахового ринку та його інтеграція в міжнародний простір є необхідною умовою збільшення місткості вітчизняного ринку перестраховування та забезпечення стабільності функціонування страховиків. Взаємовигідна співпраця всіх учасників перестрахових операцій (цеденти, цесіонери, ретроцесіонери, перестрахові брокери, перестрахові пули) у результаті призводить до покращення фінансової стійкості кожного з них.

Література

1. Базилевич В.Д. Страхування: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
2. Бойко А.О. Перестраховування як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [Текст]: дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / А.О. Бойко; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». - Суми, 2011. - 278 с.
3. Відомості про надання посередницьких послуг у страхуванні та/або перестрахованні станом на 4 квартал 2009 р. (формат Microsoft Excel) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Zvitnist_zalVkv09.xls
4. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / Н.М. Внукова, В.І. Успенко, Л.В. Єременко та ін.; за ред. проф. Внукової Н.М. – Харків; Бурун Книга, 2004. – 376 с.
5. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.
6. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: монографія / О.В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
7. Мних М.В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / М.В. Мних. – К.: Знання України, 2004. – 428 с.
8. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.